

SFÂNTUL FRANCISC

DIN ASSISI

G.K. CHESTERTON

Traducerea din limba engleză de
Patricia Mihulecea

Galaxia Gutenberg
2026

Cuprins

Capitolul I	7
Problema Sfântului Francisc.....	7
Capitolul II.....	18
Lumea pe care Sfântul Francisc a aflat-o	18
Capitolul al III-lea	38
Francisc Luptătorul.....	38
Capitolul IV	55
Francisc constructorul.....	55
Capitolul V.....	70
Le Jongleur de Dieu	70
Capitolul VI	88
Sărăcuțul.....	88
Capitolul VII	106
Cele trei Ordine.....	106
Capitolul VIII.....	125
Oglinda lui Cristos	125
Capitolul IX	143
Miracole și moarte	143
Capitolul X.....	160
Testamentul Sfântului Francisc	160

Capitolul I

Problema Sfântului Francisc

O schiță a Sfântului Francisc de Assisi poate fi făcută în limba engleză modernă într-unul din trei moduri. Dintre acestea, scriitorul trebuie să facă o selecție; cel de-al treilea mod adoptat aici e în unele privințe cel mai dificil dintre toate. Ar fi cel puțin cel mai dificil, dacă celelalte două n-ar fi imposibile.

Mai întâi, el se poate referi la acest mare și extraordinar om ca la un personaj din istoria acestei lumi și ca la un model de virtuți sociale. El îl poate descrie pe demagogul acesta divin ca fiind, cum probabil că a și fost, singurul democrat cu adevărat sincer din lume. El poate spune (ceea ce înseamnă foarte puțin) că Sf. Francisc a fost în avans față de epoca sa. El poate spune (ceea ce e chiar adevărat) că Sfântul Francisc a anticipat tot ceea ce e mai liberal și mai simpatetic în spiritul modern; dragostea pentru natură; dragostea pentru animale; sentimentul de compasiune socială; simțul pericolelor spirituale ale prosperității și ale chiar ale proprietății. Toate acele lucruri pe care nimeni nu le înțelegea înainte de Wordsworth¹ îi erau familiare Sfântului Francisc. Toate acele lucruri descoperite pentru prima dată de Tolstoi fuseseră luate ca de la sine înțelese de Sfântul Francisc.

¹ William Wordsworth a fost un poet englez din prima perioadă a romantismului (n. tr.).

El ar putea fi prezentat nu doar ca o ființă umană, ci și ca un erou umanist; ba chiar ca primul erou al umanismului. El e descris ca un fel de stea a dimineții Renașterii. Și față de toate aceste lucruri, teologia sa ascetică poate fi ignorată ori respinsă ca accident contemporan, care din fericire n-a fost un accident fatal. Religia lui poate fi privită ca o superstiție, dar ca o superstiție inevitabilă, din care nici măcar geniul nu s-ar putea elibera cu totul; în considerentul căreia ar fi nedrept să-l condamnăm pe Sfântul Francisc pentru abnegația sa sau să-l muștrăm în mod necuvenit pentru castitatea sa. Foarte adevărat e că până și dintr-un atât de detașat punct de vedere, statura sa tot eroică ar părea. Ar fi fost încă multe de spus despre omul care a încercat să pună capăt Cruciadelor vorbind cu sarazinii sau care a intervenit pe lângă Împăratul pentru pășăret. Scriitorul ar putea descrie într-un spirit pur istoric întreg ansamblul acelei mari inspirații franciscane care se simțea în pictura lui Giotto, în poezia lui Dante, în piesele miraculoase care au făcut posibil teatrul modern, și în atâtea alte lucruri apreciate deja de cultura modernă. El poate încerca să o facă, așa cum au făcut și alții, fără să ridice vreo problemă religioasă. Pe scurt, el poate încerca să spună povestea unui sfânt fără Dumnezeu; ceea ce e ca și cum ți s-ar cere să scrii viața lui Nansen² fiindu-ți interzis să menționezi Polul Nord.

² Fridtjof Nansen a fost un explorator, om de știință, diplomat, umanitarist norvegian, laureat al Premiului Nobel pentru Pace (n.tr.).

În al doilea rând, el poate să meargă în extrema cealaltă, și să decidă, cum ar veni, să fie sfidător de cucernic. El poate face din entuziasmul teologic o temă într-atât de fundamentală precum era ea pentru primii franciscani. El poate trata religia ca pe lucrul real pe care ea îl reprezenta pentru Francisc din Assisi cel real. El își poate găsi o bucurie austeră, ca să zicem așa, în a defila cu paradoxurile ascetismului și cu tot sfântul talmeș-balmeș al smereniei. El poate să imprime Stigmatel pe întreaga istorie, să consemneze postirile ca pe niște lupte împotriva unui balaur, câtă vreme în voga minte modernă, Sfântul Francisc va fi o figură pe atât de întunecată pe cât este Sfântul Dominic. Pe scurt, el poate să producă ceva pe care mulți din lumea noastră îl vor privi ca pe un fel de negativ fotografic, inversarea tuturor luminilor și umbrelor; ceea ce nesăbuiții vor găsi tot așa de nepătruns cum e întunericul, iar mulți înțelepți vor găsi aproape la fel de invizibil cum e scrisul cu argint pe fond alb. Un astfel de studiu despre Sfântului Francisc ar fi de neînțeles pentru oricine nu-i împărtășește religia, și poate doar parțial inteligibil pentru oricine nu-i împărtășește vocația. Potrivit gradelor de judecată, el va fi privit ca ceva prea rău sau prea bun pentru lume. Singura dificultate în a face lucrul în felul acesta este că el nu poate fi făcut. Ar fi nevoie chiar de un sfânt pentru a scrie despre viața unui sfânt. În cazul de față, obiecțiile față de un astfel de parcurs sunt insurmontabile.

În al treilea rând, el ar putea încerca să facă ceea ce am încercat eu să fac aici; și, așa cum deja am lăsat să se

înțeală, parcursul își are problemele lui specifice. Scriitorul se poate pune în postura unui oarecare intrus și anchetator modern; în chiar postura în care autorul de față se află încă în mare măsură, iar cândva se afla cu totul. El poate să pornească din punctul de vedere al omului care deja îl admiră pe Sfântul Francisc, dar numai pentru acele lucruri pe care un astfel de om le găsește admirabile. Cu alte cuvinte, el poate presupune că cititorul este cel puțin la fel de iluminat cum erau Renan³ sau Matthew Arnold⁴; dar, în lumina acestei iluminări, el poate încerca să ilumineze ceea ce Renan și Matthew Arnold au lăsat în întuneric. Poate încerca să folosească ceea ce este înțeles pentru a explica ceea ce nu este înțeles. Cititorului englez modern îi poate spune: "Iată un personaj istoric recunoscut deja ca atractiv pentru mulți dintre noi prin veselia sa, prin imaginația sa romantică, amabilitate spirituală și camaraderie, dar care conține și elemente (evident, la fel de sincere și empătice) care vi se par destul de îndepărtate și repulsive. Dar, la urma urmei, acest om era un om și nu o jumătate de duzină de oameni. Ceea ce pentru dumneavoastră pare inconsecvență pentru el nu părea inconsecvență. Să vedem dacă putem înțelege, ajutați de înțelegerea existentă, aceste alte lucruri care acum par a fi de două ori

³ Joseph Ernest Renan. (1823-1892) scriitor, filolog, filosof și istoric francez, autor al lucrării *Mântuitorul. Viața lui Isus* (n.tr.).

⁴ Matthew Arnold (1822 –1888) a fost poet și critic literar englez (n.tr.).

pe atât de întunecate, prin întunecimea intrinsecă și prin contrastul lor ironic”. Nu vreau să spun, desigur, că pot atinge chiar o astfel de plenitudine psihologică în această rudimentară și sumară schiță. Dar vreau să spun că aceasta e singura condiție controversată pe care mi-o voi asuma aici; cea a intrusului empatic. Nu voi asuma nici mai mult, nici mai puțin decât înțelegerea aceasta. Unui materialist poate să nu-i pese dacă inconsecvențele se reconciliază sau nu. Un catolic s-ar putea să nu găsească nicio inconsecvență de reconciliat. Dar eu mă adresez aici omului modern obișnuit, empatic dar sceptic, și nu pot avea decât o vagă speranță că, prin apropierea de povestea marelui sfânt prin intermediul a ceea ce este în mod evident pitoresc și popular în ea, aş putea cel puțin să las cititorul să înțeleagă puțin mai mult decât a făcut-o înainte despre consecvența unui personaj total; că, apropiindu-l în acest fel, să putem avea măcar un licăr de idee de ce poetul care l-a laudat pe domnul său, soarele, se ascundea adesea într-o cavernă întunecoasă, de ce sfântul care fusese atât de blând cu fratele său, Lupul, era atât de aspru cu fratele său, Măgarul (cum își poreclise propriul trup), de ce trubadurul care spusese că dragostea inima-i punea pe foc se ținea la distanță de femei, de ce cântărețul care se bucura de puterea și veselia focului se tăvălea înadins în zăpadă, de ce însuși cântecul care clama cu toată pasiunea unui păgân „Lăudat să fie Dumnezeu pentru Sora noastră, Maica Țărâna, care dă naștere feluritelor fructe, ierbii și

luminoaselor flori”, se încheie cu cuvintele „Lăudat să fie Dumnezeu pentru Sora noastră, moartea trupului”.

Renan și Matthew Arnold au eșuat total la testul acesta. Ei s-au mulțumit să-l urmeze pe Francisc cu laudele lor atâta timp cât nu au fost opriți de prejudecățile lor; îndărătnicele prejudecăți ale scepticului. În momentul în care Francisc începea să facă ceva ce ei nu înțelegeau sau nu le plăcea, ei nu încercau să înțeleagă, necum să le placă; ei au întors spatele pur și simplu întregii povești și „nu au mai umblat cu el”.

Nimeni nu va ajunge prea departe pe calea unei anchete istorice în felul acesta. Acești sceptici sunt într-adevăr împinși să lase întregul subiect pradă disperării, să abandoneze pe cele mai simple și mai sincere dintre personajele istorice ca pe o masă de contradicții, pentru a fi laudate după principiul oului aproape bun. Arnold se referă cam în grabă la ascetismul de la Alverno⁵, ca și cum ar fi fost o pată de ghinion neîndoielnic pe frumusețea poveștii; sau, mai degrabă, ca și cum ar fi fost un colaps jalnic și penibil la sfârșitul poveștii. Ori asta ar însemna pur și simplu să fii orb la tot ce înseamnă rostul oricărei povești. A reprezenta prin Muntele Alverno eșecul lui Francisc e exact ca și cum am reprezenta prin Muntele Calvar eșecul lui Cristos. Acei munți sunt

⁵ Muntele Alverno era locul de recludiune al Sfântului Francisc, în M-ții Apenini. Aici, în timpul rugăciunilor, a primit stigmatetele, cele cinci răni asemănătoare cu cele ale Mântuitorului în timpul patimilor (n.tr.).